

Пахомов В. М.,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальних комунікацій та права

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Тимонько Р. В., студентка групи ІСс-12-1

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ПАХОМОВ В. М., ТИМОНЬКО Р. В.

***ЕТИЧНА СКЛАДОВА У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ
МЕНЕДЖЕРІВ***

На даний час існує потреба в підготовці управлінців високого професійного рівня, здатних розвивати бізнесові взаємозв'язки та стосунки в організаціях на цивілізованій основі, яка, значною мірою, визначається моральними цінностями та етичною компетентністю менеджера.

Проблеми розвитку теорії загального та інноваційного менеджменту, управлінської етики досліджували М. О. Бесєдін, В. М. Нагаєв [1], Л. І. Даниленко [3], Л. Г. Дідковська, П. Л. Гордієнко [4], М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі [5], М. Н. Росенко [9]. І. М. Цимбалюк [10], О. Щербина [11], А. Яновський, М. Яновська [12] й ін.

Вже у «Поучанні» Володимира Мономаха (1117 р.) чітко сформульовані думки загальнодержавного, політичного та морального характеру, серед яких і етичні правила доброчинності, і повага до людини, й уміння бути корисним та вірним даному слову, робити добро й уникати зла [6].

У тлумачному словнику української мови етика визначається як філософське вчення про мораль, принципи її розвитку та роль у суспільстві, сукупність норм поведінки будь-якої соціальної групи, організації тощо [2, с. 357]. Тому професійну етику можемо розглядати як форму вияву суспільної моралі, сукупність соціально зумовлених норм поведінки особистості, які реалізуються у практичній діяльності та взаємовідносинах із іншими людьми.

Управлінська етика – це сукупність етичних принципів і норм, якими повинна керуватися організація і її члени у сфері управління і підприємництва [9, с. 118].

М. О. Бесєдін, В. М. Нагаєв зазначають, що американські дослідники тісно пов'язують «менеджмент» із «менеджером», суб'єктом управління. Говорячи про менеджера, мають на увазі професійного керівника, який усвідомлює, що він є представником особливої професії, а не просто спеціалістом, який керує адміністративно-економічними процесами. Менеджер – це людина, яка пройшла спеціальну підготовку з керування виробничими колективами [1, с. 3].

На думку Л. П. Дідковської та П. Л. Гордієнко, менеджери – «це прошарок професійних управлінців, головним завданням яких є координація й організація діяльності колективів на основі врахування об'єктивних законів і закономірностей, тобто управління на науковій основі» [4, с. 5].

Підсумовуючи різні підходи до сутності цього поняття, можна мовити про менеджера як суб'єкта управління, що організовує ефективну взаємодію всіх суб'єктів організації між собою та зовнішнім середовищем, справджує свідомий вплив на процеси та на людей, які беруть у них участь, із метою спрямування діяльності в потрібному напрямі для отримання бажаних результатів.

Аналізуючи професійні й особистісні характеристики менеджера (керівника, управлінця), не можна не звернути увагу на комунікативну культуру управлінської діяльності. В її основі лежать матеріально-виробничі процеси в організації, стосунки між людьми, з одного боку, а з іншого – структурність прогресивних гуманістичних морально-духовних досягнень в управлінні. Менеджмент – це органічне поєднання науки і мистецтва, таланту й прийомів ремесла, творчого натхнення й виконавської майстерності тощо. Підтвердження цієї думки можна знайти у роботах Дж. Кейнса: «Менеджеру повинна бути притаманною дуже рідкісна комбінація талантів... Він має

вивчати дійсне у світлі минулого для пояснення майбутнього» [цит. за: 11, с. 66].

У такому контексті не викликає сумніву твердження про те, що стати справжнім фахівцем можна за наявності сформованої сукупності певних природних рис і талантів, але цей потенціал може залишатися нерозвиненим, якщо майбутній фахівець не отримає належної професійної підготовки та відповідного виховання, одним із напрямів якого є формування гуманістичної спрямованості, управлінської культури, розвиток професійно-етичних доброякісностей.

У своїй діяльності менеджер управління керується Конституцією України, законами України, постановами Верховної Ради України, указами і розпорядженнями Президента України, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, статутом підприємства, положенням про відділ кадрів, правилами внутрішнього трудового розпорядку та іншими нормативними актами, а також посадовою інструкцією [11, с. 67].

Професійна діяльність характеризується її виробничою, етичною та психологічною складовими. Але аналіз різних видів професійної діяльності засвідчує, що місце цих складових у них різне. Основою професіоналізму всіх видів діяльності є безумовно виробнича складова – знання, уміння, навички у відповідній сфері професійної діяльності. Не зовсім визначеною, однозначною є роль етичної та психологічної складових – етичної та психологічної культури носія відповідної професії. У багатьох випадках дані аспекти професійної діяльності просто ігноруються, особливо в інженерно-технічній діяльності. Все це засвідчує суто технократичний підхід до поняття професіоналізму, недостатню увагу ціннісним, особистісним, психологічним засадам професійної діяльності людини та її життєдіяльності в цілому.

Розглянемо етичні засади деяких професій. Скажімо, у діяльності токаря, слюсаря, зварювальника, програміста етична і психологічна складові не відіграють домінуючого значення. Інший підхід до аналізу таких професій як лікар, суддя, міліціонер. У них важливим елементом професіоналізму,

окрім виробничої складової, постає моральність людини. Ще іншу ситуацію бачимо у професіях учителя, вихователя, професіях, в основі яких взаємодія з клієнтами (бізнес, банківська діяльність, торгівля та ін.), управлінська діяльність (діяльність менеджера) та ін. У цих сферах професійна компетентність визначається сукупністю всіх складових – професійної (виробничої), етичної, психологічної.

Комунікативний аспект діяльності менеджера, на відміну від інших професій, є сукупністю виробничої та управлінської діяльності.

Аналіз теорії та практики управлінської діяльності дає можливість зробити висновок, що компетентність менеджера є системним явищем і визначається сукупністю таких його складових: знання, уміння, навички у сфері управлінської діяльності; професійні знання, уміння, навички у відповідній виробничій сфері; етична культура; психологічна культура.

На підприємствах, в організаціях розроблялися і впроваджувалися кодекси спілкування та поведінки (у науці вживали поняття "етичні кодекси").

А. Яновський, зокрема, виділяв такі типи етичних кодексів [12, с. 24]:

- кодекси з докладно розробленими правилами, враховуючи санкції;
- кодекси, які регулюють зобов'язання перед клієнтами. Це соціальні кодекси;
- кодекси, які викладають основи корпоративної культури. Це кодекси корпоративні;
- кодекси, які визначають міжособистісні. Це кодекси професійні.

Існує певний етичний кодекс менеджера, у якому домінують такі правила [5, с. 169]:

1) концепція «служіння суспільству». «Благополуччя виробника, – писав Генрі Форд, – залежить, зрештою, від користі, яку він приніс народу»; 2) неповага до грошей. Гроші є для підприємця не метою, а лише засобом, контролю, використовується для досягнення поставленої мети; 3) постійне незадоволення досягнутим, нев'януче з роками почуття здорового честолюбства; 4) щирість, сумлінність, відвертість; 5) гордість за свій бізнес

незалежно від галузі і масштабів; 6) успіхи в бізнесі не повинні досягатися за рахунок руйнування навколишнього середовища; 7) в розподілі прибутку мають брати участь всі ті, хто його створював.

Менеджер повинен бути принциповим у всіх питаннях, вміти протистояти тиску як «зверху», так і «знизу», послідовно і твердо стояти на своєму, не приховувати своїх поглядів, захищати до кінця ті цінності, які сповідує, і допомагати знаходити ці вартості іншим за допомогою особистого прикладу, а не моралізування, твердо тримати дане слово.

Певному поступу у формуванні комунікативної культури і професійної етики, зокрема, мав сприяти Закон України від 17.05.2012 № 4722-VI «Про правила етичної поведінки» [8], який певною мірою спонукав до досліджень щодо дотримання етики не лише державними службовцями, але й представниками інших сфер: як відомо, кожна професія має свої стандарти поведінки. Однак вже через два роки і неповних п'ять місяців цей Закон не цілком обґрунтовано втратив чинність на підставі Закону № 1700-VII від 14.10.2014 «Про запобігання корупції» [7].

Таким чином, особливості фаху менеджера як професії системи «людина-людина», вимоги, що ставить до керівника ця професія для забезпечення успішної взаємодії між людьми, зумовлюють виділення професійної етики майбутніх керівників у відносно самостійний розділ етичної науки, що вивчає застосування як загальних норм моралі, моральності в діяльності та повсякденній поведінці фахівця будь-якого профілю, так і специфічних норм професійної моралі, які виникають та втілюються тільки в даній професійній управлінській групі. Дальші дослідження вбачаємо у створенні методик виховання професійно-етичних рис майбутніх менеджерів як важливої складової їх підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Список літератури

1. Бесєдін М. О. Основи менеджменту: оцінно-ситуаційний підхід (модульний варіант). Підручник / М. О Бесєдін., В. М. Нагаєв. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 496 с.
2. Великий тлумачний словник української мови / Укл. і головний ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с.
3. Даниленко Л. І. Теоретико-методичні засади управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах. 13.00.01 – загальна педагогіка й історія педагогіки. Автореф. дис. докт. пед. наук. / Л. І. Даниленко. – К. : «Міленіум», 2005 – 47 с.
4. Дідковська Л. Г. Менеджмент: навч. посібник / Л. Г. Дідковська, П. Л. Гордієнко. – К. : Алеута, КНТ, 2007. – 516 с.
5. Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі. – М. : Дело, 1992. – 702 с.
6. Поучення» Володимира Мономаха // Літопис руський / Пер. з давньорус. Л. Є. Махновця; Відп. ред. О. В. Мишанич. – К. : Дніпро, 1989. – С. 454 – 464.
7. Про запобігання корупції: Закон від 14.10.2014 № 1700-VII
8. Про правила етичної поведінки: Закон від 17.05.2012 № 4722-VI
9. Росенко М. Н. Основы этических знаний. / Под. ред. М. Н. Росенко. – СПб. : Лань, 1998. – 246 с.
10. Цимбалюк І. М. Психологія управління: Навч. посіб. / І. М. Цимбалюк. – К. : ВД «Професіонал», 2008. – 624 с.
11. Щербина О. Особливості підготовки менеджерів підприємницького типу в сучасних умовах / Ольга Щербина // Синергія. Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні. – 2004. – № 1 (8). – С. 65-67.
12. Яновский А. Этика предпринимательства / А. Яновский, М. Яновская // Хозяйство и право. – 1993. – № 4. – С. 22-28.